

pomeni nacionalsocialistično opredelitev narodnostnega, v tej zvezi je mogoče samo Volskheimmittel ali še bolje Volskheilpflanzen.

Zaradi omenjenih neodustljivih napak bi veljalo v naslednjem zvezku Acta dodati spodoben prevod povzetkov referatov s tega simpozija.

Jože Maček

Missiev simpozij v Rimu, Mohorjeva družba v Celju, Celje: 1988, 255 str.

Knjigo je založila Mohorjeva družba v Celju, je pa že peta v seriji simpozijev o naših pomembnih duhovnikih. V letu 1983 je izšla prva knjiga o Slomškovem simpoziju, leta 1985 druga, ki je govorila o Ivanocyju, leta 1986 knjiga, ki je posvečena Trinku, v letu 1988 sta izšli dve knjigi — nekoliko z zamudo knjiga o Sedeju in presenetljivo hitro knjiga o Missii. Prve tri knjige so izšle v založbi Slovenske bogoslovne akademije v Rimu. Missiev simpozij je organizirala (kot prejšnje) Slovenska teološka akademija v Rimu leta 1987,* izdale pa so knjigo Slovenska teološka akademija v Rimu, Mohorjeva družba v Celju in Goriška Mohorjeva družba. K sodelovanju so tudi tokrat povabili različne raziskovalce, tako da so lahko osebnost Missie, kot tudi čas, v katerem je deloval, osvetlili s čim bolj različnih strani. To je povsem primerno za dovolj razgiban čas, v katerem je deloval in živel Missia. Glede samega koncepta simpozija pa so se tudi tokrat držali precej ustaljenih pravil. Tako obravnavajo najprej prostor in čas, v katerem se je Missia rodil, njegova otroška in dijaška leta, pa leta študija, nato njegovo delo in spletke v tem obdobju. Sledi precej podrobna predstavitev splošnih političnih razmer na Kranjskem, nato podoben pregled za Goriško, kamor je bil Missia prestavljen. Pomembno poživilo so razprave, ki govorijo o Missii in njegovem odnosu do sodobnih cerkvenih dostojanstvenikov na Slovenskem. Za tem pridejo poglavja, kot jih poznamo že tudi s prejšnjih simpozijev — odnos do redovnikov in cerkvenega petja, rodovnik in sorodstvo.

Po pozdravni besedi Maksimilijana Jezernika pride prispevek Antona Ožingerja, ki govori o okolju, v katerem se je Jakob Missia rodil, preživel otroštvo in šolska leta. Tu je navedenih precej podatkov, ki nam podajajo sliko razmer na našem podeželju v času okrog leta 1848 in po tem letu. Dovolj podrobno je opisano šolanje v Gradcu in zagrizenost mladega Missie, da bi bil najboljši. Navedeni so tudi njegovi učitelji za posamezne predmete — zato bi pričakovali, da bo morda v opombah kaj več o njih in njihovem delu, če so že poimensko naštet. Ožinger zaključil svoj članek s potovanjem mladega Missie v Rim. Šestletno obdobje študija v Rimu je predstavil Maksimilijan Jezernik. Razprava sloni na analizi 23 pisem, ki jih je imel na voljo, in govori o štirih obdobjih: o času študija v Rimu, o vrnitvi v domače, politično dovolj razburkane dežele — najprej v Gradec in potem v Ljubljano ter nazadnje v Gorico. Kljub dovolj dolgi odsotnosti se je Missia znal vživeti v razmere na Štajerskem in kasneje na Kranjskem. Predvsem pa si je v tem času poleg drugega pomembnega dela prizadeval, da so najbolj nadarjeni študentje teologije dobili možnost študija v Rimu v Germaniku, kjer so imeli v vsakem pogledu na razpologo nasploh boljše pogoje kot v Ljubljani ali pa v Gradcu. Norbert Müller je govoril o delu Jakoba Missie v Gradcu, o njegovem razmerju do škofa Zwergerja in o njegovem napredovanju. Iz Gradca je prišel Missia za škofa v Ljubljano. O ozadju in spletkah ob tem imenovanju pripoveduje v svojem članku Vinko Rajšp. Najprej nam pojasni način nameščanja škofov na našem ozemlju, nato pa na kratko prikaže razmere, ki so vladale na Kranjskem pred prihodom Missie. Sledi obdobje Missie na Kranjskem. Njegovo naslednje mesto je bilo nadškofovsko mesto v Gorici. Politiki se je zdelo, da je primeren človek za to, da bi v deželo uvedel red in neko razumevanje med narodi v tej pokrajini. Upali so, da bo spravil nadškofijo v red, tako kot je uredil ljubljansko škofijo. Liberalni, narodno opredeljeni časopisi mu priznavajo sposobnosti in spretno diplomatsko obnašanje, mu pa očitajo, da je slovenstvu ob raznih priložnostih občutno škodil, da je pospeševal upadanje narodne zavesti.

Politične in cerkveno-politične razmere, v katerih je Missia živel in delal in ki so nanj vplivale, je opisal Metod Benedik — od pretresov v letu 1848, ki so prvič zamajali ustaljene razmere, pa do kasnejših premikov, zблиževanj in razhajanj med politiko in cerkvijo v monarhiji. Podrobneje je družbene razmere v ljubljanski škofiji v drugi polovici 19. stoletja, ko je tu škofoval Missia, predstavil Vasilij Melik. Nacionalna nasprotja so v tem času že preraščala v nacionalno nestrpnost, kar se je poznalo na vseh ravneh družbenega življenja. Akcijske načrte za delovanje na Slovenskem je opisal Stane Granda, ko je govoril o prvem in drugem slovenskem katoliškem shodu. Tam so razpravljali o čisto konkretnih nalogah in o njihovem uveljavljanju. Te posegajo tako na gospodarsko kot tudi na kulturno in politično področje. O razvoju socialnega katolicizma v Avstriji in pri Slovenih v drugi polovici 19. stoletja je spregovoril Walter Lukan. Prispevek je razdeljen v dva dela. V prvem govori avtor o razvoju socialnega katolicizma v Avstriji; pri tem poudarja predvsem

* Glej poročilo v prvi številki ZC 1988 (str. 137—138).

razvoj na Dunaju in Nižjem Avstrijskem, kajti ta predel je imel precej vpliva na razvoj sorodnega gibanja na Slovenskem, o čemer govori avtor v drugem delu razprave. France M. Dolinar je v svojem prispevku Skrb za prenovo Cerkve v ljubljanski škofiji predstavil pomisleke novega škofa ob prihodu v Ljubljano (ker pač ni bil domačin). Prosil je vernike za podporo in pomoč. Seveda je prišel na novo službeno mesto z jasno izdelanim programom, v katerem je tako od duhovščine kot od vernikov zahteval dosledno življenje po božjih in cerkvenih zapovedih v javnem in tudi v zasebnem življenju. Vernike je vzgajal zlasti v pastirskih pismih. V njih je obravnaval tako vzgojo vernikov kot tudi pomembne dogodke v cerkveni preteklosti in sodobnosti. S programskim govorom je sodeloval na prvem katoliškem shodu v Ljubljani, za še učinkovitejše delo med verniki pa so bile namenjene bratovščine. O razmerah v škofiji se je podrobno seznanil na vizitacijah. Prav tako je zelo skrbel za semenišče in bogoslovno učilišče v Ljubljani.

Razmere na Goriškem, kamor je Missia prišel iz Ljubljane, je opisal Branko Marušič. Prikazal je gospodarski in populacijski razvoj dežele, razmerje med Slovenci in Italijani, ki je bilo nanj vezano tudi politično dogajanje v deželi. Podrobneje je obravnaval odnose med slovenskimi politikami, predvsem razcep 1889. leta in odnev tega na politično življenje na Goriškem. V take napete razmere je prišel leta 1897 Jakob Missia. Reakcije časopisja so bile primerne smerem, ki jih je zastopalo. Nadškof je moral poseči tudi v politično dogajanje ob otvoritvi deželnega zbora. O cerkvenih razmerah na Goriškem ob prehodu iz 19. v 20. stoletje govori članek Franca Kralja. Pred prihodom Missie sta na cerkvene razmere na Goriškem vplivali zlasti dve osebnosti, Gorenjec Andrej Gollmayr, ki je vodil goriško cerkev v letih 1855—1883 ter izvedel vrsto izboljšav in Alojzij Matija Zorn, domačin iz Prvačine, ki pa je težje obvladoval vse bolj komplicirane in nasilne politične in nacionalne spore. Deloma sta na njegovo delovanje vplivala tudi Mahnič in Missia.

Naslednja skupina člankov obravnava odnose med Missio in drugimi cerkvenimi dostojanstveniki, ki so bili njegovi sodoobniki in so tudi posegali v dogajanje na cerkvenem področju, pa tudi v kulturi in politiki. Franc Petrič govori o razmerju med Missio in Jegličem. Jeglič je bil Missiev naslednik v Ljubljani in je prevzel njegovo dediščino, ki pa ji je dal lasten pečat. V politični usmerjenosti je bil samostojen, v pastoralni dejavnosti pa je nadaljeval Missievo delo. Andrej Sedej je spregovoril o odnosu med Missio in škofom Sedejem na Goriškem. Sedeja je Missia poklical v Gorico in ga dobrodu vpeljal v svoje delo, vendar je po Missievi smrti najprej prevzel njegovo mesto Andrej Jordan, šele temu je sledil Sedej. Kljub tej prekinitvi je ob prevzemu goriškega nadškofijskega sedeža lahko nadaljeval z delom, v katerega ga je vpeljal že Missia. Drago Klemenčič je spregovoril o odnosu med Missio in Mahničem, dvema cerkvenima osebnostima, ki sta skušali temeljito vplivati na vseh področjih javnega življenja na Kranjskem in na Goriškem.

O Missievi skrbi za duhovno oblikovanje duhovnikov je spregovoril France Oražem. Najprej je opisal razmere v malem semenišču pred prihodom Missie in potem vse spremembe, ki so nastale ob njegovem prihodu na mesto ljubljanskega škofa. Njegov odnos do redovnikov je predstavila s. Marija Jasna Kogoj. Najprej je opisala vzdušje, v katerem so živeli redovniki v ljubljanski škofiji pred prihodom Missie, in spremembe, ki so nastale po njegovem prihodu. Pri vzgoji mladih duhovnikov in na področju redovništva se je poglobila duhovna dejavnost tako, da se je poleg izpolnjevanja formalnih obveznosti obogatilo duhovno življenje. O kontemplativnih redovih je imel škof zelo visoko mnenje in za časa njegove oblasti so v ljubljansko škofijo prišle najprej karmeličanke, nato pa še magdalenke. Skrbel je tudi za apostolske redove, tako so se v škofiji ponovno utrdili jezuiti, frančiškani so imeli tri samostane, kapucini dva. Lazaristi so se ukvarjali predvsem z delom v bolnišnici, hiralnici in umobolnici. V ljubljanski škofiji so imeli posest tudi redovniki nemškega viteškega reda. Tudi cistercijani, eden najstarejših redov pri nas, so se v času njegovega škofovanja spet razživil. Ker si je Missia zelo prizadeval za dobro krščansko vzgojo mladine, je z vsem srcem podpiral redove, ki so se ukvarjali s šolstvom (uršulinke, šolske sestre de Nôtre Dame, šolske sestre III. reda sv. Frančiška, salezijanci). Pomembno je bilo tudi karitativno delo redovnikov. Tu so bile dejavne usmiljene sestre sv. Vincencija Pavskega in usmiljeni bratje. Cerkevno petje je imelo prav gotovo velik vpliv na vernike, zato je razumljivo, da mu je Missia posvečal precej pozornost, ko je hotel v ljudeh obuditi čustveni odnos do vere. Pomembno je tudi to, da je bil sam glasbeno izobražen in da je tudi komponiral. Njegov odnos do cerkvenega petja je opisal Edo Škulj. Missiev rodovnik in njegovo sorodstvo je predstavil Drago Skale. Cerkevno upravo na Štajerskem v 19. stoletju je opisal Viljem Pangerl. V svojem pregledu je segel nazaj v 18. stoletje in jedrnato predstavil upravno ureditev na Štajerskem; podrobneje je opisal razmere v 19. stoletju — tu govori o Štajerski nad Dravo in Štajerski pod Dravo in obsežno spregovoril o razvoju cerkvene uprave v 19. stoletju. V tem poglavju našteje in na kratko predstavi vse dekanije.